

Dziesięć lat afrykańskiego pomoru świń w Polsce*

Grzegorz Woźniakowski¹, Zygmunt Pejsak²

z Katedry Chorób Zakaźnych, Inwazyjnych i Administracji Weterynaryjnej Wydziału Nauk Biologicznych i Weterynaryjnych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu¹ oraz Uniwersyteckiego Centrum Medycyny Weterynaryjnej UJ-UR Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie²

Od czasu zwalczenia afrykańskiego pomoru świń (ASF) na Półwyspie Iberyjskim do 2007 r. występowanie tej choroby ograniczone było do krajów afrykańskich oraz do Sardynii w Europie.

W czerwcu 2007 r. ASF stwierdzono w Gruzji, skąd wirus został przeniesiony do krajów Kaukazu, a później na obszar Federacji Rosyjskiej. W 2012 r. pierwsze ognisko tej choroby stwierdzono w Ukrainie. W roku 2013 ASF ujawniono na Białorusi – 170 km od granicy z Polską. W styczniu 2014 r. chorobę wykryto na Litwie (1, 2, 3).

W związku z zaistniałą sytuacją epizootyczną w 2011 r. wdrożono w Polsce program badań monitoringowych w kierunku ASF. Badania prowadzono

w pasie przygranicznym o szerokości 40 km – wzdłuż granicy z obwodem kaliningradzkim oraz wzdłuż granicy wschodniej z Ukrainą, Białorusią i Litwą. W ciągu dwóch lat zbadano w wyznaczonych strefach 15 187 próbek, z czego większość pochodziła od dzików. Wszystkie próbki uzyskały w testach laboratoryjnych wynik ujemny (4).

W Polsce pierwsze ognisko ASF stwierdzono w lutym 2014 r. u dzika znalezionego bezpośrednio przy granicy z Białorusią we wsi Grzybowszczyzna, w województwie podlaskim (4). Kolejne ognisko w Polsce wykryto 17 lutego 2014 r. w okolicach wsi Kruszyniany, w tym samym województwie. Odległość, która dzieliła pierwsze dwa ogniska, wynosiła ok. 15 km.

* Artykuł był zamieszczony w materiałach XXVIII Międzynarodowej Konferencji Lekarzy Chorób Świń w Krakowie.

Do 11 września 2014 r. potwierdzono 14 ognisk ASF u dzików, które wykryto na obszarze 4 gmin województwa podlaskiego, w powiatach sokólskim i białostockim. Odległość między miejscem znalezienia dzików a granicą z Białorusią wynosiła ok. 9 km. Wyniki badań laboratoryjnych potwierdziły, że wirus wyizolowany od dzików należy do genotypu II, który został zawleczony w 2007 r. do Gruzji z Mozambiku. W okresie 5 dni od stwierdzenia 2 pierwszych ognisk ASF u dzików zbadano próbki krwi pochodzące od 623 świń z 118 gospodarstw znajdujących się w 57 różnych miejscowościach. Jednocześnie prowadzone były akcje poszukiwania padłych dzików w promieniu 40 km od miejsc, gdzie wykryto pierwsze ogniska ASF (1, 4).

Od ujawnienia pierwszego ogniska ASF w Polsce minęło ponad 10 lat. W tym czasie na terytorium Polski potwierdzono łącznie 18 229 ognisk choroby u dzików oraz 504 ogniska u świń (ryc. 1 i ryc. 2).

U dzików od roku 2014 do końca kwietnia 2024 r. w kolejnych latach rejestrowano następującą liczbę ognisk ASF: 30, 53, 80, 741, 2443, 2477, 4156, 3214, 2152, 2390 i 870. U świń w tym samym okresie wykryto następującą liczbę ognisk choroby: 2, 1, 20, 81, 109, 48, 103, 124, 14, 30 ognisk w 2023 r. i 5 ognisk w 2024 roku (1, 2, 3, 4, 5).

Od początku epizootii ASF obserwuje się sezonowość występowania ognisk choroby u trzody chlewnej. Najwięcej ognisk stwierdza się w okresie od końca czerwca do końca września, natomiast w przypadku dzików trend jest odwrotny. Najwięcej ognisk ASF wykrywa się w okresie jesienno-zimowym i wiosennym.

Począwszy od 2014 r. wirus ASF przełamuje kolejne bariery geograficzne i konsekwentnie rozprzestrzenia się na terenie całego kraju (2, 3).

W 2014 r., pięć miesięcy od wykrycia ASFV w populacji dzików, stwierdzono dwa ogniska ASF u trzody chlewnej w powiecie białostockim, w województwie podlaskim, natomiast w 2015 r. potwierdzono w populacji świń jedno ognisko – w powiecie sokólskim.

Początkowo tempo szerzenia się ASFV wśród dzików było stosunkowo niskie i wynosiło w granicach 10–12 km rocznie w kierunku zachodnim i południowym. Sytuacja zmieniła się w sposób znaczący w 2016 r., gdy stwierdzono łącznie 17 ognisk u trzody chlewnej w województwach: podlaskim, lubelskim oraz mazowieckim. Dowiedziono, że istotnym wektorem w szerzeniu się ASFV na dalekie odległości jest działalność człowieka. W 2016 r. w powiecie monieckim doszło do transmisji ASFV od świń do dzików poprzez zakopanie w lesie świń padłych z powodu ASF. Wystąpienie w 2016 r. ognisk ASF w powiecie wysokomazowieckim spowodowane było przez handlarza sprzedającego warchlaki w okresie inkubacji ASF (1, 4, 5, 6).

Dowodem na istotną rolę człowieka w przeniesieniu ASFV na znaczne odległości było ognisko ASF u dzików pod koniec 2017 r. wykryte w okolicach Piaseczna koło Warszawy, zlokalizowane na obszarze oddalonym o ponad 100 km od stref objętych ograniczeniami we wschodniej Polsce. Wydaje się, że krytyczne z epizootycznego punktu widzenia

Ten years of African swine fever in Poland

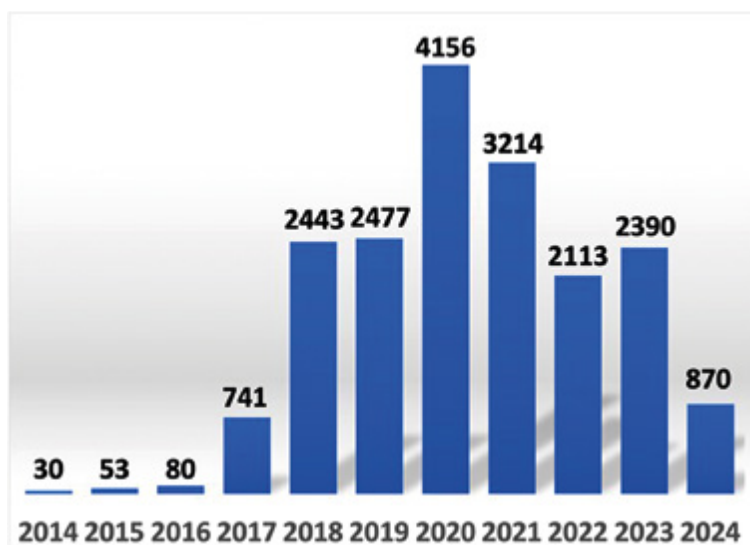
Woźniakowski G.¹, Pejsak Z.², Department of Infectious, Invasive Diseases and Veterinary Administration, Faculty of Biological and Veterinary Sciences, Nicolaus Copernicus University in Toruń¹, University Centre for Veterinary Medicine UJ-UR, Agricultural University in Kraków²

Since the eradication of African swine fever (ASF), in the Iberian Peninsula until 2007, its incidence was limited to African countries and, in Europe, to Sardinia. In June 2007, the disease was found in Georgia, from where the virus was transmitted to the Caucasian countries and then to Russian Federation. In 2012, the first outbreak of the disease was recognized in Ukraine. In 2013, ASF was detected in Belarus - 170 km from the Polish border. In January 2014, ASF was already in Lithuania. In Poland, the first case of ASF was detected in February 2014, in dead wild boar found directly near the border with Belarus in the village of Grzybowski in Podlaskie Voivodship. More than 10 years have passed since then. During that time, a total of 18 229 outbreaks in wild boar and 504 outbreaks in pigs have been confirmed on Polish territory. Initially, spread of ASFV among the wild boar population was relatively low. The situation changed significantly in 2016, when a total of 17 outbreaks in pigs were found, in the Podlaskie, Lubelskie, and Mazowieckie Voivodships. An important vector in the long-distance spread of ASFV has been proven to be related with human activity. Currently, due to significantly reduced wild boar population, the extinction of the epizootic can be observed in Podlaskie and Mazowieckie Voivodships and in parts of Lubelskie and Podkarpackie Voivodships. However, the measures taken over the past 10 years have not resulted in the anticipated limiting the spread of ASF in wild boar and pig populations.

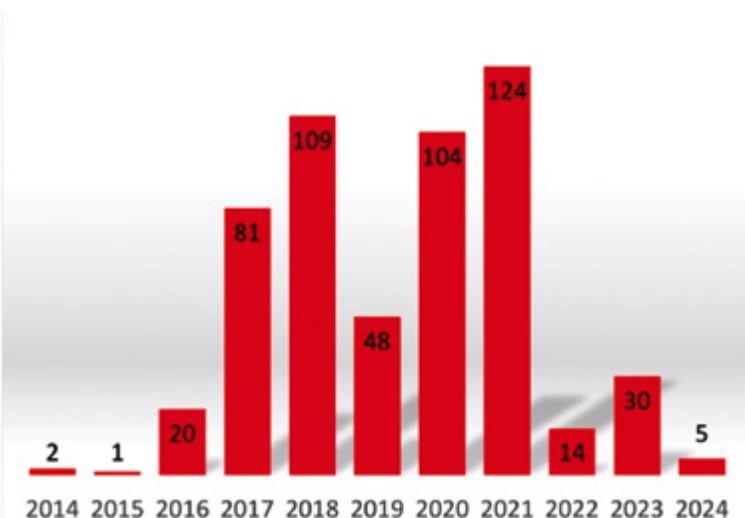
Keywords: African swine fever, wild boar, pig, control, ten year period, Poland.

było przekroczenie naturalnej granicy występowania ognisk ASF, jaką stanowiła rzeka Wisła i wystąpienie ogniska choroby 22 listopada 2017 r. u dzika w powiecie warszawskim wschodnim, w gminie Izabelin (7).

W kolejnych tygodniach potwierdzono wiele nowych ognisk ASF u dzików w miejscowościach Piaseczno i Nowy Dwór Mazowiecki oraz w Warszawie. Suma wszystkich ognisk u dzików w 2017 r. w województwie mazowieckim wyniosła 78. W tym samym roku pierwsze ogniska ASF zanotowano u dzików

Ryc. 1. Występowanie ognisk ASF u dzików w Polsce w latach 2014–2024 wg GIW (koniec kwietnia 2024)

Ryc. 2. Występowanie ognisk ASF u świń w Polsce w latach 2014–2024 wg GIW (koniec kwietnia 2024)

w województwie warmińsko-mazurskim. Kolejny rok (2018) przyniósł dalszy wzrost liczby ognisk omawianej choroby w populacji dzików. Całkowita liczba wyników dodatnich w kierunku ASF była w tym roku większa niż suma wszystkich ognisk odnotowanych w poprzednich latach. W tym samym roku potwierdzono osiem ognisk ASF u świń w województwie podkarpackim. Ogniska te wystąpiły w odległości 90 km od najbliższych ognisk występujących u dzików. Przyczyny tego zjawiska nie zostały wyjaśnione. W roku 2019 zarejestrowano dalszy wzrost liczby ognisk ASF na terenie Polski oraz zawleczenie wirusa do zachodniej części kraju. Łącznie w 2019 r. odnotowano 2477 ognisk u dzików oraz 48 ognisk u trzody chlewnej. Najwięcej ognisk u dzików stwierdzono w województwach mazowieckim (923), warmińsko-mazurskim (762), lubelskim (569) i podlaskim (105). Największą liczbę ognisk u świń zarejestrowano na terenie województwa warmińsko-mazurskiego – 20 (1, 3, 4).

W 2020 r. pierwsze ogniska ASF u dzików wykryto w województwach pomorskim oraz zachodniopomorskim, które dotychczas były wolne od ASF. W tym samym roku obserwowano dalsze rozszerzanie się obszaru występowania ASF w populacji dzików. Stwierdzono łączny wzrost ognisk u dzików do 4156, co daje liczbę dwukrotnie wyższą niż w 2019 r. (1, 3).

Jak już wspomniano, do 2019 r. ASF był stwierdzany tylko we wschodniej, centralnej, północno-wschodniej i południowo-wschodniej części Polski w województwie podlaskim, lubelskim, warmińsko-mazurskim, mazowieckim, świętokrzyskim oraz podkarpackim. Niestety w listopadzie 2019 r. potwierdzono pierwsze ognisko choroby w zachodniej Polsce w województwie lubuskim, w miejscowości Sława, w powiecie wschowskim (7). Wyniku dodatniego u dzika z wypadku komunikacyjnego nie można w żaden sposób połączyć epizootycznie z wcześniejszymi ogniskami ASF w Polsce. Był on oddalony o ponad 300 km od obszarów występowania choroby u świń i dzików. Powyższe wskazuje, że ASFV został zawleczony na obszar Polski zachodniej

przez człowieka. W końcu listopada 2019 r. ASF pojawił się w województwie dolnośląskim, w powiecie głogowskim, ok. 10 km od potwierdzonego pierwszego ogniska ASF u dzika w zachodniej części kraju. Na początku grudnia 2019 r. wykryto ognisko ASF u padłego dzika z gminy Wolsztyn, oddalony o 20 km od miejsca, w którym znaleziono padłego dzika w województwie lubuskim. W ciągu kolejnych miesięcy ASFV przemieszczał się na dalsze obszary zachodniej Polski.

W wyniku przeprowadzonych działań monitoringowych do końca 2019 r. potwierdzono łącznie 130 ognisk ASF u padłych dzików na ok. 800 zwierząt znalezionych w 8 powiatach znajdujących się na obszarze województw wielkopolskiego, dolnośląskiego i lubuskiego (3).

Efektorem intensywnych poszukiwań było potwierdzenie obecności ASFV u 878 dzików padłych lub odstrzelonych do końca lutego 2020 r. na obszarze wymienionych województw. Do końca sierpnia 2020 r. obecność wirusa ASFV zarejestrowano u 5116 dzików padłych lub odstrzelonych. Najwięcej ognisk choroby wykryto u dzików w województwach warmińsko-mazurskim (1924), lubuskim (1334) i lubelskim (859).

Należy dodać, że pierwsze ognisko ASF wykryte w zachodniej części kraju było oddalone ok. 79 km od granicy z Niemcami.

W 2020 r. odnotowano 104 ogniska ASF u świń. Pierwszy przypadek ASF u trzody chlewnej w 2020 r. został stwierdzony 20 marca na fermie liczącej 27 908 zwierząt w miejscowości Niedoradz, w województwie lubuskim. 5 kwietnia wykryto kolejne ognisko ASF w fermie wielkotowarowej w województwie wielkopolskim, w powiecie poznańskim. Ferma liczyła 10 074 świń. Prawdopodobnie do zakażenia doszło w wyniku wwiezienia zakażonych warchlaków zakupionych z gospodarstwa w Niedoradzu (2, 3).

W czerwcu tego samego roku stwierdzono pierwsze ognisko ASF u świń w województwie dolnośląskim. W pobliżu gospodarstwa dotkniętego ASF znaleziono padłego dzika. Drugie ognisko u świń wykryto w województwie dolnośląskim pod koniec sierpnia 2020 r. w miejscowości Wierzchowice oddalony od poprzedniego ogniska o ok. 7 km.

Na podstawie analizy wyników monitoringowych badań laboratoryjnych wykazano, że prawdopodobieństwo uzyskania wyniku dodatniego u dzików znalezionych jako padłe było w 2020 r. ponad 150 razy wyższe niż w grupie dzików odstrzelonych.

Kolejny rok (2021) był rekordowy pod względem liczby ognisk ASF w gospodarstwach trzody chlewnej – wykryto 124 ogniska. Najwięcej ognisk zarejestrowano w województwach podkarpackim (56) i warmińsko-mazurskim (19) oraz dolnośląskim (11). Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że powodem wprowadzenia wirusa do stad świń w wymienionych województwach był człowiek. W regionach wystąpienia ASF u świń nie znaleziono padłych z powodu tej choroby dzików (3).

Pierwsze ognisko ASF u świń w województwie łódzkim wykryto w chlewni utrzymującej 149 świń

19 czerwca 2021 r., w gminie Tuszyn, w powiecie łódzkim wschodnim. W ciągu kolejnych 2 dni zgłoszono 2 kolejne ogniska ASF w powiecie wierszowskim. Prawdopodobnie ognisko ASF w gminie Tuszyn było ogniskiem wtórnym dla ogniska pierwotnego zlokalizowanego w powiecie wierszowskim.

W tym samym roku w lipcu, sierpniu i wrześniu w województwie małopolskim wykryto pierwszych 6 ognisk ASF u świń. Co niezwykle ważne, w regionie tym nie ujawniono ASF w populacji dzików. Wirus ASF został prawdopodobnie zawleczony na teren województwa małopolskiego z powiatu mieleckiego (województwo podkarpackie), w którym stwierdzano liczne ogniska ASF (196 ognisk u dzików i 55 ognisk u świń).

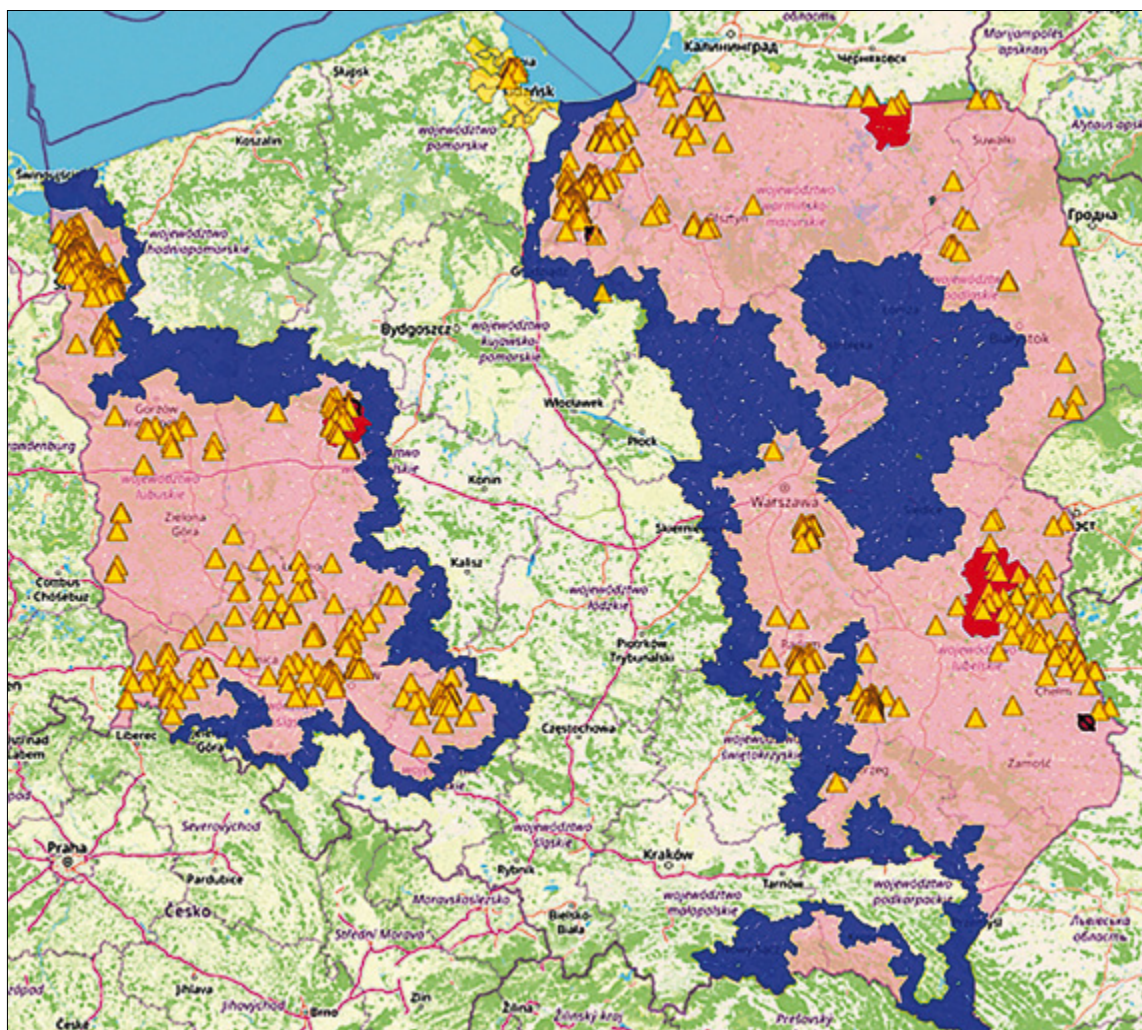
W roku 2021 pierwsze ogniska ASF u świń wykryto w województwie świętokrzyskim. Pierwsze z nich stwierdzono 14 października w powiecie staszowskim. Łącznie do końca roku ujawniono w tym województwie 7 ognisk u trzody chlewnej. Pierwsze było wynikiem zawleczenia wirusa przez człowieka.

W 2022 r. zarejestrowano w Polsce 2152 ogniska ASF u dzików. Największą liczbę dzików zakażonych ASFV wykryto w województwach dolnośląskim, lubuskim, warmińsko-mazurskim oraz wielkopolskim. W tym roku u świń domowych zarejestrowano 14 ognisk ASF w 5 województwach.

W 2023 r. ogółem wykryto 2686 ognisk ASF u dzików. Odnotowano je w 11 województwach: zachodniopomorskim, pomorskim, lubuskim, wielkopolskim, dolnośląskim, opolskim, podkarpackim, lubelskim, mazowieckim, podlaskim oraz warmińsko-mazurskim (ryc. 3). Najbardziej aktywnymi obszarami pod względem szerzenia się ASFV u dzików były województwa wielkopolskie, opolskie, dolnośląskie, lubelskie, warmińsko-mazurskie i lubuskie (2, 3).

Prawdopodobnie z uwagi na istotnie zmniejszoną, przede wszystkim z powodu padnięć, populację dzików wygasanie epizootii można było zaobserwować w województwach podlaskim i mazowieckim oraz w części województw lubelskiego i podkarpackiego.

W 2023 r. stwierdzono 30 ognisk ASF u świń. Wystąpiły one w okresie od 12 kwietnia do 12 października 2024 r. na terenie województw: lubelskiego (13), wielkopolskiego (10), zachodniopomorskiego (2), mazowieckiego (2), warmińsko-mazurskiego (2), dolnośląskiego (1) i mazowieckiego (1). Warto zauważyć, że dwa ogniska w województwie mazowieckim wykryto w strefie I związanej z ograniczeniami, natomiast pozostałe w strefach II i III. Fakt ten może świadczyć o udziale człowieka w wprowadzeniu ASFV do stad świń. Na omawianym obszarze nie stwierdzano ognisk choroby u dzików.

Ryc. 3. Występowanie ognisk ASF u dzików oraz świń w 2023 i 2024 r. (do końca kwietnia 2024); źródło: Główny Inspektorat Weterynarii

W roku 2024 do 13 czerwca stwierdzono w Polsce 870 ognisk ASF u dzików, głównie na terenie województw warmińsko-mazurskiego, zachodniopomorskiego, dolnośląskiego i lubelskiego (ryc. 3). W pierwszych dniach czerwca bieżącego roku wykryto 5 ognisk ASF u świń w czterech województwach: lubelskim, warmińsko-mazurskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim.

Przedstawione powyżej dane wskazują, że z wielu powodów nie daliśmy sobie rady z uwolnieniem kraju od ASF zarówno u dzików – co w perspektywie najbliższych kilkunastu lat wydaje się być nieosiągalne, jak i u świń – co powinno być możliwe mimo tego, że presja ze strony ASFV w związku z niepowodzeniami w zwalczaniu tej choroby u dzików jest ogromna.

Uzasadnieniem tej hipotezy może być coraz lepsze zabezpieczenie stad świń przed ASF oraz coraz wyższy poziom świadomości właścicieli gospodarstw (2). Z niepokojem należy zauważyć, że determinacja instytucji odpowiedzialnych za zwalczanie ASF w Polsce jest w zakresie poszukiwania w lasach i na polach padłych dzików wyraźnie mniejsza niż jeszcze kilka lat temu. Fakt ten jest niepokojący także dlatego, że wszyscy biorący udział w zwalczaniu ASF mają świadomość, a przynajmniej powinni ją mieć, że istotne ograniczenie krążenia ASFV w populacji dzików jest warunkiem sukcesu w walce z ASF u świń.

Jak już wspomniano, dziki są najważniejszym rezerwuarem i źródłem ASFV w środowisku, w związku z tym migracja tych zwierząt ma znaczącą rolę w rozprzestrzenianiu się wirusa w środowisku ich przebywania. Opublikowane w ostatnim czasie badania potwierdzają, że przemieszczanie się dzików ma zasadnicze znaczenie w szerzeniu się wirusa ASF, lecz jest ono ograniczone, jeśli chodzi o odległości do 10–15 km w ciągu roku. Sporadycznie zdarzają się przypadki przemieszczania się spłoszonych polowaniami dzików na odległości powyżej 20 km (6, 8, 9, 10). Tempo szerzenia się choroby wśród dzików jest powolne, ale stałe, co wynika ze struktur społecznej i społecznej tych zwierząt. Dlatego też rozprzestrzenianie się wirusa ASF związane z migracją dzików ma charakter lokalny (11, 12, 13, 14).

Na szerzenie się zakażeń u dzików wpływ mają zagęszczenie ich populacji oraz gęstość i wielkość kompleksów leśnych (8, 10, 11, 12, 13, 14). Choroba występuje głównie u dzików na obszarach, na których populacja zwierząt przekracza 1 dzika/km². Mając to na uwadze, należy wszelkimi sposobami dążyć do zmniejszenia zagęszczenia dzików poniżej wspomnianej wartości. Warto zdawać sobie sprawę, że nawet przy niskim zagęszczeniu zwierząt, tj. poniżej 0,1 dzika/km², ASFV może nadal się rozprzestrzeniać w środowisku, głównie za sprawą szczątków padłych dzików, których odnalezienie i utylizacja nadal nie są w pełni efektywne. Padłe z powodu ASF i nieodnalezione dziki przez kilka dni, miesięcy, a nawet kilka lat, w zależności od warunków atmosferycznych, mogą być źródłem wirusa, zakażając osobniki zdrowe, co podtrzymuje krążenie wirusa w populacji tych zwierząt i przyczynia się do terytorialnego rozprzestrzeniania się choroby.

Kontakt zdrowych zwierząt z padłymi z powodu ASFV osobnikami może warunkować szerzenie się choroby nawet przy niskiej ich liczebności. Nie ma wątpliwości, że przede wszystkim zwiększenie intensywności poszukiwania dzików padłych w wyniku zakażenia ich ASFV oraz odstrzał sanitarny są warunkami skutecznej walki z chorobą w populacji świń (11, 12, 13, 14).

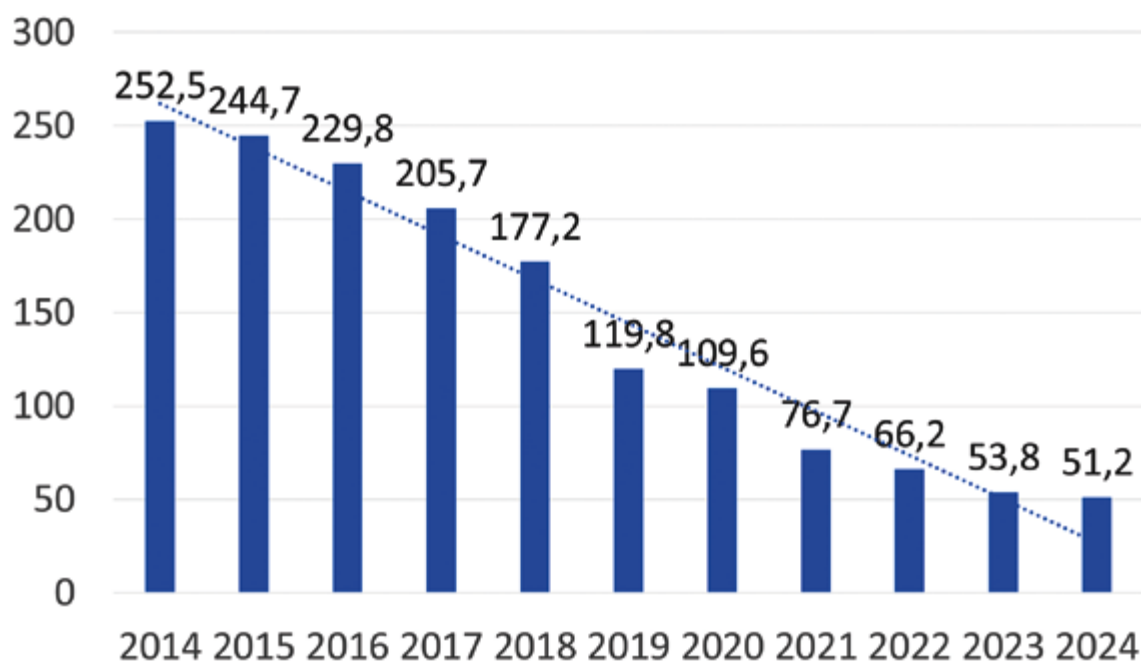
Problemem w naszym kraju jest nierzadko obserwowane zjawisko przemieszczania się ASFV na duże odległości. Wydaje się, że to nieświadomy zasąd bioasekuracji człowiek ponosi największą odpowiedzialność za szerzenie się ASFV na duże odległości zarówno w populacji dzików, jak i świń. W dziesięciu powiatach w Polsce, w których stwierdzano ogniska ASF u trzody chlewnej (lubaczowski, parczewski, łosicki, biały, lubartowski, moniecki, radzyński, siemiatycki, siedlecki i chełmski), najbardziej prawdopodobnym źródłem wirusa w gospodarstwach było jego wprowadzenie przez człowieka, nielegalny handel zakażonymi ASFV zwierzętami lub zanieczyszczony wirusem sprzęt (4).

Dziesięć lat epizootii ASF w Polsce wskazuje na epidemiczny charakter szerzenia się ASFV w populacji dzików. Jak zaobserwowano to w naszym kraju, ale także w innych krajach Europy, w których ASF występuje dłużej niż pięć lat, można mówić o częściowym spowolnieniu szerzenia się choroby (przykładem są regiony położone na wchodzie Polski; 3, 4, 5). W przypadku świń na początku epizootii ASF wydawało się, że problem będzie dotyczył wyłącznie gospodarstw przyzagrodowych i drobnotowarowych. Trend ten w sposób widoczny odwrócił się w Polsce po wystąpieniu w latach 2019 i 2020 ognisk w fermach wielkotowarowych, liczących kilka czy kilkanaście tysięcy świń.

Oceniając dane dotyczące liczby ognisk w kolejnych latach epizootii ASF, u świń można zauważyć wyraźne różnice w liczbie ognisk w kolejnych latach. Największą liczbę ognisk (124) zarejestrowano w Polsce w roku 2021. Średnia liczba ognisk w okresie 10 lat szerzenia się ASF w Polsce wynosi ok. 40. Analizując dane odnośnie do liczby ognisk ASF wśród świń, należy mieć na uwadze ogromny spadek liczby gospodarstw utrzymujących ten gatunek zwierząt. W roku 2014 w Polsce było 252 500 gospodarstw, w których hodowano świnię. W roku 2023 ich liczba zmniejszyła się prawie pięciokrotnie i wynosiła ok. 52 000 (ryc. 4). Należy założyć, że z chowu wycofały się przede wszystkim małe gospodarstwa przyzagrodowe, które nie przestrzegały żadnych zasad bioasekuracji. Można stwierdzić, że mniejsza liczba ognisk ASF wśród świń w latach 2022–2023 jest przede wszystkim wynikiem drastycznego zmniejszenia liczby gospodarstw utrzymujących świnię.

Jednocześnie uznać należy, że w stopniu zasadniczym zmieniło się w okresie ostatnich 10 lat podejście do bioasekuracji. Odsetek gospodarstw, które wdrożyły podstawowe zasady bioasekuracji i przestrzegają ich, jest obecnie na pewno wyraźnie wyższy niż 10 lat temu.

Liczba chlewni (tys.)

Ryc. 4. Liczba gospodarstw utrzymujących świnie w Polsce od 2014 do 2024 r., źródło: GUS

Podsumowując, można pokusić się o stwierdzenie mówiące, że podejmowane w okresie ostatnich 10 lat działania ukierunkowane na ograniczenie szerzenia się ASF w populacji dzików i świń nie dały spodziewanych rezultatów. Sytuacja epizootyczna wśród dzików wskazuje na ogromne zagrożenie stad świń wirusem ASFV krążącym w populacji tego gatunku zwierząt. Warto przypomnieć, że w 2023 r. czynnik etiologiczny ASF obecny był w populacji dzików w 11 na 16 województw.

Producentom świń należy uświadaczać, że sytuacja epizootyczna kraju w zakresie ASF, mimo olbrzymich zmian strukturalnych w produkcji trzody chlewnej, nie jest obecnie lepsza niż kilka lat temu. Nie ma też zapowiadanej przez niektórych szczeni.

Przed zbliżającym się okresem lata, kiedy to tradycyjnie ujawniają się problemy z ASF u świń, należy stwierdzić, że jedyną skuteczną metodą ochrony świń przed ASF jest bioasekuracja. Dobrze zorganizowana i codziennie przestrzegana – pozwala ochronić stado świń przed dewastującą hodowlę chorobą. Elementem wspomagającym hodowców i producentów w ich walce o utrzymanie statusu stada zdrowego jest podjęcie przez odpowiedzialne za to organy zdecydowanej walki z ASF w populacji dzików.

Walka ta skoncentrowana powinna być w pierwszym rzędzie na codziennym, aktywnym poszukiwaniu, badaniu i szybkiej eliminacji padłych z powodu zakażenia ASFV dzików ze środowiska ich przebywania.

Najważniejszym czynnikiem wspomagającym producentów trzody chlewnej w walce o utrzymanie stad wolnych od ASF jest podjęcie przez odpowiednie organy decyzyjne zdecydowanej walki z chorobą w populacji dzików i oczyszczanie terenów pól uprawnych oraz lasów z ASFV znajdującego się w tkankach padłych dzików.

Piśmiennictwo

1. Woźniakowski G., Kozak E., Kowalczyk A., Pejsak Z., Niemczuk K., Pomorska-Mól M., Łyjak M.: Current status of African swine fever virus in a population of wild boar in eastern Poland (2014–2015), *Arch. Virol.* 2015, **161**, 189–195.
2. Juszkiewicz M., Walczak M., Woźniakowski G., Podgórska K.: African Swine Fever: Transmission, spread, and control through biosecurity and disinfection, including Polish trends, *Viruses* 2023, **15**, 2275.
3. Kruszyński M., Śróda K., Juszkiewicz M., Siuda D., Olszewska M., Woźniakowski G.: Nine years of African swine fever in Poland, *Viruses* 2023, **15**, 2325.
4. Pejsak Z., Niemczuk K., Frant M. i in.: Four years of African swine fever in Poland. New insights into epidemiology and prognosis of future disease spread, *Pol. J. Vet. Scien.* 2018, **21**, 835–841.
5. Frant M., Łyjak M., Bocian Ł., Barszcz A., Niemczuk K., Woźniakowski G.: African swine fever virus (ASFV) in Poland: Prevalence in a wild boar population (2017–2018), *Vet. Med. (Praha)*, 2020, **65**, 143–158.
6. More S., Miranda M.A., Bicout D. i in.: African swine fever in wild boar, *EFSA J.* 2018, **16**, 05344.
7. Flis M.: Możliwości rozprzestrzeniania się afrykańskiego pomoru świń oraz jego występowanie w Polsce w 2019 r., *Życie Wet.* 2019, **95**, 176–178.
8. Depner K., Gortazar C., Guberti V. i in.: Epidemiological analyses of African swine fever in the Baltic States and Poland, *EFSA J.*, 2017, **15**, e05068.
9. Podgórski T., Śmietanka K.: Do wild boar movements drive the spread of African Swine Fever?, *Transbound Emerg. Dis.*, 2018, **65**, 1588–1596.
10. Cortiñas Abrahantes J., Gogin A., Richardson J., Gervelmeyer A.: Epidemiological analyses on African swine fever in the Baltic countries and Poland, *EFSA J.*, 2017, **15**, e04732.
11. Probst C., Globig A., Knoll B., Franz J., Depner K., Probst C.: Behaviour of free ranging wild boar towards their dead fellows: potential implications for the transmission of African swine fever Author for correspondence, *R. Soc. Open. Scien.*, 2017, **4**, 1–12.
12. Cwynar P., Stojkov J., Wlazlak K.: African Swine Fever Status in Europe, *Viruses* 2019, **11**, 310.
13. Pikalo J., Zani L., Hühr J., Beer M., Blome S.: Pathogenesis of African swine fever in domestic pigs and European wild boar – Lessons learned from recent animal trials, *Virus Res.* 2019, **271**, 197614.
14. Álvarez J., Bicout D., Boklund A. i in.: Research gap analysis on African swine fever, *EFSA J.*, 2019, **17**, e05811.

Prof. dr hab. Grzegorz Woźniakowski,
e-mail: grzegorz.wozniakowski@umk.pl